

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 lutego 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Iwona Szybka

Sędziowie: SSA Anna Szczepaniak-Cicha (spr.) SSA Anna Rodak

Protokolant: Sekretarz sądowy Aleksandra Białecka

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 2 lutego 2018 r. w Ł.

sprawy (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł.

przy udziale D. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł.

o ustalenie podlegania ubezpieczeniu

na skutek apelacji (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Ł.

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 7 listopada 2016 r. sygn. akt VIII U 3377/15

1. oddala apelację;

2. zasądza od (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. kwotę 675 (sześćset siedemdziesiąt pięć) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.

Sygn. akt III AUa 122/17

UZASADNIENIE

Decyzjami z dnia 28 października 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. stwierdził, że D. C. jako zleceniobiorca u płatnika składek (...) Spółka z o.o. w Ł., podlega ubezpieczeniom społecznym tj. emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresie od 1 grudnia 2008 r. do 19 kwietnia 2009 r. i określił z tego tytułu miesięczne podstawy wymiaru składek.

Odwołanie od tej decyzji wniósł płatnik składek (...) Spółka z o.o. z siedzibą w Ł. domagając się zmiany decyzji. Płatnik argumentował, że w spornym okresie D. C. był objęty ubezpieczeniami społecznymi z tytułu umowy o pracę z innym podmiotem, toteż spółka zgłosiła zleceniobiorcę tylko do ubezpieczenia zdrowotnego. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o oddalenie odwołania. Zainteresowany przyłączył się do stanowiska odwołującego się płatnika.

Wyrokiem z dnia 7 listopada 2016 r. Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił odwołanie (...) Spółki z o.o. z siedzibą w Ł. oraz zasądził na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w Ł. od (...) Spółki z o.o. z siedzibą w Ł. kwotę 600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł. została zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym w dniu 3 lutego 2003 r. Przedmiotem działalności płatnika jest m.in. działalność detektywistyczna i ochroniarska oraz usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zielonych.

W okresie od sierpnia 2005 r. do maja 2009 r. płatnik składek zawierał z D. C. następujące umowy cywilnoprawne:

- umowę zlecenia z dnia 1 sierpnia 2005 r. na czas nieokreślony, zgodnie z którą zleceniodawca powierzył, a zleceniobiorca zobowiązał się do wykonania zlecenia w postaci ochrony fizycznej osób i mienia realizowanej przez zleceniodawcę w obiektach i terminach wskazanych zleceniobiorcy;
- umowę zlecenia z dnia 1 grudnia 2007 r. na czas nieokreślony, zgodnie z którą zleceniodawca powierzył, a zleceniobiorca zobowiązał się do wykonania zlecenia w postaci ochrony fizycznej osób i mienia realizowanej przez zleceniodawcę w obiektach i terminach wskazanych zleceniobiorcy;
- umowę zlecenia z dnia 1 sierpnia 2008 r. na czas nieokreślony, zgodnie z którą zleceniodawca powierzył, a zleceniobiorca zobowiązał się do wykonania zlecenia w postaci ochrony fizycznej osób i mienia realizowanej przez zleceniodawcę w obiektach i terminach wskazanych zleceniobiorcy;
- umowę o dzieło z dnia 15 stycznia 2009 r., zgodnie z którą zamawiający zamawia, a wykonawca zobowiązuje się wykonać określone dzieło, polegające na wykonaniu określonych czynności, w tym sprzątanie, dozór mienia i inne, w czasie i miejscu wskazanym przez zamawiającego.

Płatnik składek złożył za D. C. imienne raporty miesięczne o należnych składkach na ubezpieczenie zdrowotne za okres od sierpnia 2005 r. do maja 2009 r.

W okresie od 1 stycznia 2004 r. do 30 listopada 2008 r. D. C. był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w Centrum Szkolenia Wojskowych Służb Medycznych w Ł..

Do dnia 20 kwietnia 2009 r. D. C. niespornie był zgłoszony do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego jako pracownik.

Dokonując powyższy ustaleń Sąd Okręgowy bazował na dowodach z dokumentów zawartych w aktach organu rentowego. Odwołujący nie przedstawił dowodów mogących skutecznie podważyć ustalenia Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w zakresie objętym zaskarżoną decyzją. Sąd stwierdził, że w trakcie procesu płatnik przedstawił wprawdzie umowę o dzieło z dnia 15 stycznia 2009 r., ale biorąc pod uwagę jej treść oraz okoliczność, że w tym okresie nadal odprowadzana była za D. C. składka na ubezpieczenie zdrowotne nie sposób przyjąć, aby strony łączył inny stosunek, niż stosunek zlecenia.

W ustalonym stanie faktycznym Sąd uznał odwołanie za bezzasadne. Zgodnie z treścią art. 6 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z dnia 13 października 1998 r., osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu. Płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne za zleceniobiorcę jest zleceniodawca. Sąd Okręgowy wskazał także na treść art. 18 ust. 1 i 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, zgodnie z którym podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, stanowi przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 (to jest przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu umowy agencyjnej lub umowy zlecenia), jeżeli w umowie określono odpłatność za jej wykonywanie kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej, albo prowizyjnie.

Natomiast na podstawie art. 81 ust. 1, 5 i 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne osób zatrudnionych na podstawie umowy o świadczenie usług stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe tych osób, bez stosowania ograniczeń, o których mowa w art. 19 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

W przypadku, gdy ubezpieczony uzyskuje przychody z więcej niż jednego tytułu do objęcia obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego, składka na ubezpieczenie zdrowotne opłacana jest z każdego z tych tytułów odrębnie.

Sąd dalej wskazał, że jeżeli jedna osoba wykonuje kilka rodzajów działalności, z którymi wiąże się obowiązek ubezpieczenia społecznego, to zachodzi zbieg tytułów do ubezpieczenia, uregulowany w art. 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. W przepisie tym ustawodawca wskazuje, który z tytułów ma pierwszeństwo, czyli z którego z tych tytułów ubezpieczony podlega ubezpieczeniom, z wyłączeniem obowiązku pozostałych tytułów. Zbieg obowiązku ubezpieczenia dotyczy tylko ubezpieczenia emerytalnego i rentowych, oba te ryzyka mają bowiem charakter ogólny, niezależny od konkretnego tytułu. Ustawodawca w art. 9 ustawy podzielił tytuły do ubezpieczeń na dwie grupy: te, które bezwzględnie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia i nie mogą być z niego zwolnione (stosunek pracy) i pozostałe tytuły, które mogą być zwolnione z tego obowiązku. Jeżeli zbiegają się ze sobą tytuły bezwzględne, to obowiązek ubezpieczenia dotyczy każdego z nich, natomiast jeżeli zbieg dotyczy tytułu bezwzględnego z tytułem ogólnym, to obowiązkiem ubezpieczenia objęty jest tylko tytuł bezwzględny. Wyjątek od tej zasady wynika z art. 9 ust. 1a ustawy systemowej, który stanowi, że ubezpieczeni wymienieni w ust. 1 (m.in. pracownicy), których podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu stosunku pracy w przeliczeniu na okres miesiąca jest niższa od określonej w art. 18 ust. 4 pkt 5a (minimalne wynagrodzenie za pracę), podlegają również obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów, z zastrzeżeniem ust. 1b i art. 16 ust. 10a. Oznacza to, że w przypadku zbiegu umowy o pracę z umową zlecenia, jeśli podstawa wymiaru składek ze stosunku pracy jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę, osoby te podlegają obowiązkowi ubezpieczenia z posiadanych tytułów ogólnych (umowy zlecenia) ex lege. Dochodzi więc do rozszerzenia obowiązku ubezpieczenia.

Wyniki przeprowadzonego postępowania dowodowego jednoznacznie wskazują, że w całym spornym okresie D. C. świadczył na rzecz płatnika usługi, choć formalnie, w dniu 15 stycznia 2009 r., strony podpisały umowę o dzieło. Decydująca o kwalifikacji jest treść, a nie nazwa umowy. Rzeczywistą wolą stron umowy z dnia 15 stycznia 2009 r. było świadczenie usług, a nie wykonanie dzieła, gdyż przedmiot umowy nie posiadał cech dzieła. Treścią zobowiązania ukształtowanego przez strony nie był bowiem określony wynik, odpowiadający pewnym, z góry określonym warunkom, lecz wykonywanie powtarzalnych i takich samych czynności, zmierzających do osiągnięcia rezultatu. Tym samym w całym okresie od 1 grudnia 2008 r. do 19 kwietnia 2009 r. D. C. posiadał tytuł do objęcia ubezpieczeniami społecznymi i ubezpieczeniem zdrowotnym.

W takiej sytuacji, mając na względzie cytowane regulacje, decydujące znaczenie dla stwierdzenia obowiązku odprowadzania składek ma kwestia, czy osoba wykonująca zlecenie posiada inne tytuły do ubezpieczeń i czy w związku z tymi tytułami uzyskuje wynagrodzenie w kwocie minimalnej.

D. C. do dnia 30 listopada 2008 r. był zatrudniony w Centrum Szkolenia Wojskowych Służb Medycznych w Ł. i uzyskiwał z tego tytułu minimalne wynagrodzenie, co dla (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł. skutkowało koniecznością odprowadzania jedynie składki zdrowotnej. Sytuacja ta od dnia 1 grudnia 2008 r. uległa zmianie, gdyż od tej daty D. C. nie posiadał już innego tytułu do ubezpieczeń, oprócz świadczenia usług na rzecz Komandos - Ł. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł.. Zatem zleceniodawca miał obowiązek odprowadzania za niego składek nie tylko na ubezpieczenie zdrowotne, ale na ubezpieczenie społeczne, do momentu, kiedy to D. C. podjął zatrudnienie na rzecz innego płatnika za wynagrodzeniem co najmniej minimalnym.

Sąd zważył nadto, że z mocy art. 17 ust. 1 ustawy systemowej, to na płatniku składek ciąży powinność obliczenia, rozliczenia oraz przekazania należnych składek za ubezpieczonych. Obowiązek podlegania ubezpieczeniom powstaje z mocy prawa z chwilą ziszczenia się przesłanek ustawowych, powstaje zatem niezależnie od tego, czy płatnikowi

można przypisać winę w ustaleniu faktów i czy ma przekonanie o innym stanie rzeczy, nawet usprawiedliwione. Przewidziany w art. 36 ust. 2 tej ustawy obowiązek zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych istnieje niezależnie od prawdziwości oświadczenia zleceniobiorcy co do istnienia innych tytułów. Obowiązek podlegania ubezpieczeniom ma charakter bezwzględny, co oznacza, że strony nie mogą go modyfikować według własnego uznania i potrzeb. Stwierdzając powyższe Sąd Okręgowy oddalił odwołanie płatnika na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., zaś o kosztach procesu orzekł na zasadzie art. 98 k.p.c.

Powyższe orzeczenie zaskarżył w całości apelacją płatnik składek (...) Spółka z o.o. w Ł., zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

- art. 2 Konstytucji RP, stanowiącego zasadę demokratycznego państwa prawnego przez naruszenie zasady zaufania obywatela do państwa i stanowiącego przez nie prawa;

- art. 9 ust. 2 w związku z art. 17 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez błędne przyjęcie, iż obowiązkiem płatnika było opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu umowy zlecenia zawartej z D. C..

Wskazując na powyższe skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i uwzględnienie odwołania w całości oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego się kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja nie odnosi skutku. W świetle dokonanych przez Sąd pierwszej instancji ustaleń faktycznych, mających oparcie w zebranych w sprawie materiale dowodowym, argumentacja przywołana w apelacji nie znajduje uzasadnienia. Sąd Apelacyjny w pełni podziela trafność poczynionych ustaleń faktycznych, które nie zostały zakwestionowane przez skarżącego. Apelujący zaskarżonemu rozstrzygnięciu zarzucił bowiem wyłącznie naruszenie przepisów prawa materialnego. Ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji doprowadziły do prawidłowej subsumcji prawa materialnego i uznania, że D. C. w spornym okresie podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu łączących strony umów o świadczenie usług, do których stosuje się przepisy o zleceniu.

Całkowicie chybiony jest zarzut naruszenia art. 9 ust. 2 w związku z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1778 ze zm.). Jak wyłożył Sąd pierwszej instancji, przepis art. 9 tej ustawy reguluje kwestie związane ze zbiegiem tytułów do ubezpieczeń, czyli rozstrzyga, z którego tytułu dana osoba podlega ubezpieczeniom społecznym, gdy równocześnie spełnia warunki podlegania ubezpieczeniom z więcej niż jednego tytułu. Przepis ten wprowadza różne reguły kolizyjne, m.in. zasadę pierwszeństwa tytułu (art. 9 ust. 2 u.s.u.s.). Przepis art. 9 ust. 2 ustawy systemowej nie miał jednak zastosowania w stanie faktycznym sprawy do określenia tytułu ubezpieczeń społecznych D. C. w okresie od 1 grudnia 2008 r. do 19 kwietnia 2009 r., gdyż jedynym tytułem były wówczas umowy zawarte z (...) Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł.. Nie zachodził więc zbieg tytułów do ubezpieczeń społecznych, upoważniający do zastosowania normy kolizyjnej. Taki zbieg miał miejsce do dnia 30 listopada 2008 r., gdyż do tej daty D. C. pozostawał w stosunku pracy z innym podmiotem i podlegał ubezpieczeniom społecznym tylko z tytułu umowy o pracę. Od dnia 1 grudnia 2008 r. ubezpieczony nie był nigdzie zatrudniony, jego pracownicze ubezpieczenie ustało. Wykonywał wyłącznie usługi na rzecz (...) Spółki z o.o. w Ł.. Fakt ten jest bezsporny. Oznacza to, że w okresie od 1 grudnia 2008 r. do 19 kwietnia 2009 r. D. C. podlegał ubezpieczeniom społecznym u płatnika (...) Spółki z o.o. w Ł. i był to jego jedyny płatnik.

Z uzasadnienia zarzutu wynika, iż apelujący stanowisko swe opiera na przekonaniu, że niezawiadomienie przez zleceniobiorcę o tym, że przestał już podlegać ubezpieczeniom z innego tytułu, nie rodzi po stronie zleceniodawcy obowiązków płatnika składek. Są to wywody gołosłowne. Apelujący nie wskazał jakiegokolwiek regulacji prawnej, z której daje się wyprowadzić taki pogląd. Sąd Okręgowy trafnie zważył, że obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, w tym ubezpieczenie osób wykonujących pracę na podstawie umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące zlecenia (art. 6 ust. 1 pkt 4 u.s.u.s.), powstają ex lege

z chwilą ziszczenia się przesłanek, a brak wiedzy o faktach, nawet jeśli jest niezawiniony, nie zwalnia płatnika z obowiązku składkowego. Stosunek ubezpieczenia społecznego nie jest bowiem stosunkiem ukształtowanym w drodze umownej, obowiązek ubezpieczenia społecznego wynika z przepisów prawa i nie jest uzależniony od woli ubezpieczonego, płatnika, czy organu rentowego. Nawiązanie stosunku ubezpieczenia następuje równocześnie z zaistnieniem sytuacji rodzącej obowiązek ubezpieczenia, jako wyraz zasady automatyzmu prawnego, jest wtórne wobec stosunku podstawowego, stanowiącego tytułu ubezpieczenia (zob. wyrok Sadu Najwyższego z dnia 19 marca 2007 r., III UK 133/06, OSNP 2008 nr 7-8, poz. 114). Skoro przepisy prawa ubezpieczeń społecznych mają charakter *ius cogens*, to wolą stron nie można również unicestwić skutków prawnych podlegania ubezpieczeniu społecznemu z mocy prawa. W okolicznościach sprawy oznacza to, że jeśli nawet zleceniobiorca nie zawiadomił zleceniodawcy, iż przestał podlegać ubezpieczeniu społecznemu jako pracownik u innego płatnika, to nie został zniweczony istniejący z mocy prawa obowiązek podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu umowy zlecenia, jak też zleceniodawca nie został zwolniony z obowiązku zapłaty należnych składek.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 2 Konstytucji RP podkreślić należy, że jest on o tyle niezrozumiały, iż apelujący nie zakwestionował zarzutami procesowymi ustalenia, że D. C. w całym okresie spornym wykonywał na rzecz (...) Spółki z o.o. w Ł. usługi dozoru, sprzątnięcia i inne usługi, w czasie i miejscu wskazanym przez zleceniodawcę, a nie jakiegokolwiek „dzieło”. W świetle prawidłowo ustalonej podstawy faktycznej nie można uznać, jak chce skarżący, że doszło do naruszenia zasady zaufania obywateli do państwa określonej w art. 2 Konstytucji. Płatnik składek i D. C. byli związani umowami zlecenia od 2005 r. W tym czasie D. C. był zgłoszony jako pracownik do ubezpieczeń przez innych płatników. Dopiero w toku procesu, tj. w dniu 11 lipca 2016 r., pełnomocnik spółki złożył umowę o dzieło z dnia 15 stycznia 2009 r. Jest to o tyle zastanawiające, że (...) Spółka z o.o. w Ł. składała za D. C. dokumenty zgłoszeniowe do ubezpieczenia zdrowotnego od sierpnia 2005 r. do maja 2009 r., a zatem nie doszło do wyrejestrowania D. C. z tego ubezpieczenia w styczniu 2009 r. wobec zawarcia umowy o dzieło. Nie korzystają z ochrony podjęte przez strony świadomie działania, mające na celu wyłącznie uniknięcie publicznoprawnego obowiązku składkowego przez dostosowanie samej nazwy umowy do takiej, która pozwolić ma na umniejszenie zobowiązań z tytułu składek. Zważyć przy tym należy, że sądy stosować mogą tylko te przepisy Konstytucji, które są bezpośrednio stosowalne (art. 8 ust. 2 Konstytucji), a do tej grupy nie należą przepisy sformułowane - jak art. 2 Konstytucji RP - w sposób ogólny i niewystarczający do skonstruowania normy, mogącej służyć za podstawę rozstrzygnięcia sprawy sądowej (tak Sąd Najwyższy m.in. w wyrokach: z dnia 9 lipca 2003 r., IV CKN 320/01, LEX nr 146442, z dnia 11 grudnia 2014 r., I PK 120/14, LEX nr 1628903).

Z powyższych względów apelacja płatnika, jako pozbawiona uzasadnionych podstaw, uległa oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. O kosztach procesu Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. zasądając od apelującego na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych koszty zastępstwa radcowskiego za drugą instancję, zgodnie z żądaniem pełnomocnika oraz treścią § 10 ust. 1 pkt 2 w związku z § 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 265).